

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU CULTU-
RĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X

:SIBIU 1 NOV. 1911:

NRUL 21

:REDACTOR: OCT. C. TÂSLĂUANU:

Sumarul:

I. Agârbiceanu .	La moartea unui prietin.	D. Manu . . .	Yisul unui amurg de iubire, piesă într'un act după H. Bataille.
M. Săulescu .	Ades coboară noaptea (poezie).		
Z. R. Popescu .	Excursiuni în Munții Făgărașului.	Maria Cunțan .	Iubirea noastră (poezie).

Cronică: Serbările jubilară din Iași (M. S.). Literatura ca artă și ca profesiune (B.). Poeziile lui Cincinat Pavelescu (B.). Plaga micilor anonimi. Concertul tenorului I. Rădulescu la Sibiu (M. S.). Cronică școlară (B.). Asociațiunea și Emke. Teatrul românesc în Ardeal (B.). Jan van Eyck. Reviste și ziare. — Poșta Red. Bibliografie.

Ilustrațiuni: Jan van Eyck: Altar. Satul Porcești. Efect de lună în munți. Yârful Urlei și Piscul Somnului. Yedere spre sud-ost de pe Geleagenul. Yedere de pe șeaua Lăculețe. Șeaua Lăculețe. Yârful Urlei. Yedere de pe Yârful Urlei spre Vest. Colțu Bolăceni. Yânatul în Munții Carpaților. Piatra Caprei. Mănăstirea Grecilor.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU CULTURĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Victor Eftimiu, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	24 cor.
6 luni	8 "	" " "	12 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 cor.

România și în Străinătate:

1 an	20 cor.	Ed. de lux	30 cor.
6 luni	10 "	" " "	15 "

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

În editura W. KRAFFT, Sibiu

au apărut

Calendar pe 1912:

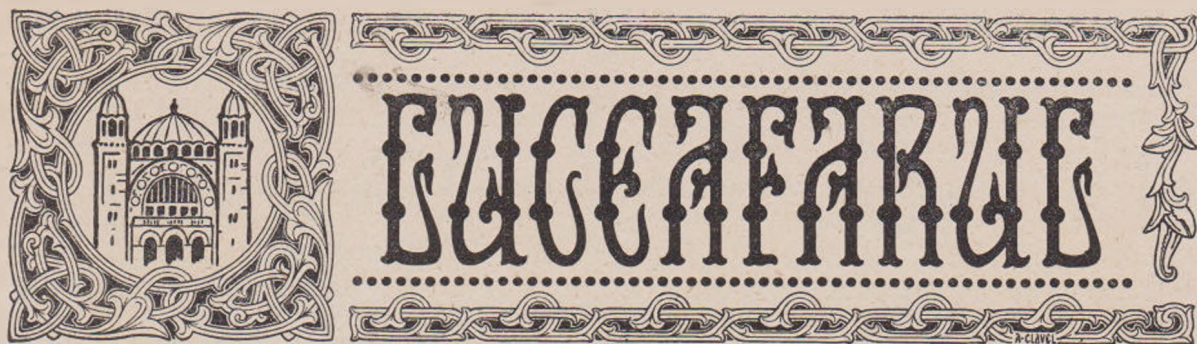
Amicul Poporului, calendar pentru familie, redactat de d-l I. Popovici, cu articole originale ale autorilor români, de renume, numeroase ilustrații originale, și ca adaus un șematism statistic al Românilor din Ungaria și Ardeal. Anul 52. —.70 bani.

Poznașul, calendar umoristic ilustrat, redactat de d-l Ermil Borcia, cu o copertă originală, reprezentând portretul lui Haralamb Călămăr, cu ornamentații naționale executate excelent în culori de profesorul Florian Mureșianu. Materialul exclusiv hazliu însoțit asemenea cu ilustrațiuni succese de un comic irezistibil. Anul 17. —.60 bani.

Calendarul Săteanului, calendar de casă ieftin, ilustrat. Anul 21. —.30 bani.

Porto pentru Austro-Ungaria —.10 bani, pentru România —.20 bani.

Orice reproducere oprită.

La moartea unui prietin.

Îmi scrii că te-a isbit ca un junghiu vestea morții lui Vasile Florea. Îl credeai sănătos pe sârmanul nostru prietin, îl știai cufundat în cărțile lui de medicină, la universitatea aceea din țara nemțească. Da, noi i-am fost prietini foarte răi. Se pare că adevărata prietinie e tot mai rară în zilele noastre. Cere un suflet larg această prietinie, iar pe noi ne strânge tot mai mult în ghiarăle sale egoismul.

Tu-l credeai sănătos și el încă din vară simția cum se târăe spre trupul lui bolnav neînduratul monstru al tinereții, al zilelor senine, cercând să-l cuprindă și să-l învingă.

Dacă m'aș simți mai bun decât tine, nu ți-aș scrie șirele acestea, dar, vai, și eu i-am fost un prietin foarte rău. Îmi vedeam, ca și tine, de afaceri, râdeam, îmi petreceam, pe când prietinului Vasile Florea îi privea din ochi luciul morții.

În vară promisem dela el o scrisoare. Mă rugă să merg la părinții lui și să le explic, cum voiu ști mai bine, pentru ce va trebui să rămână el pe vacanța cea mare în străini. „Eu intru într'un sanatoriu, îmi scria, sunt primit gratuit. Dar bieții bătrâni nu vor putea face niciodată deosebirea între'un sanatoriu și spital. Deci tu să-i faci să priceapă că mă bucur de sănătatea cea mai deplină și că rămân să mă prepar pentru examen. Peste vară să nu-mi scrie, voiu fi la un prietin, căruia-i ajut la studiu. Bani, deci, nu vor trebui să-mi trimită. Te rog să păstrezi taina. Va fi cu atât mai mare bucuria lor, când mă vor vedea deplin întremat. Căci trebuie să știi: în halul în care mă aflu nici n'aș cuteză să vin acasă. Am slăbit foarte mult. Dar până la începerea cursurilor de toamnă, în odihnă

deplină, am să-mi vin în ori. Fără îndoială, am să mă restaurez deplin“. În sfârșit îmi da adresa sanatorului, și că „dacă vreau eu pot să-i scriu“.

Satul în care trăiau părinții lui nu eră de parte. Îndată ce am cetit epistola am luat o trăsură și am plecat. Pe-o clipă se deșteptase în mine vechea prietinie, dragostea ce mă legă de Vasile, și mă simțeam fericit că-i pot face un serviciu. Și pot să-ți spun, că mă simțeam atunci cu mult mai vrednic de numele de om, decât în nenumăratele zile când îmi vedeam numai de interesele mele. N'a fost greu să-i conving pe părinții lui. Își știau băiatul silitor, știau că și înainte mai ajutase altora la învățat.

„El va ști mai bine ce face decât noi“, zise tatăl său împăcat. Dar în glas îi tremură părerea de rău că nu-și poate vedea băiatul. Mamă-sa n'a zis nimic, ci mă privia ciudat, stăruitor. Părea că simțise că-i ascund ceva, și privirea ei înghețată voiă să cetească din ochii, din fața, din glasul meu, ce-i ascund.

Când să plec, femeia înaltă, uscățivă, îmi deschise ușa și zise:

„Numai de-ar da Dumnezeu să fie bine.

— Da, are să fie bine“, am răspuns eu eșind repede, în vreme ce mă strângea ceva amar de gât.

Și, acasă, i-am scris îndată lui Vasile că părinții s'au împăcat, și că nesmintit el se va face bine. Îi promiteam pe urmă, că am să-i scriu cât mai des.

Nu mișțiam atunci. Dar cât suntem de ticăloși noi oamenii! Cele mai înalte simțeminte trec așa de repede din sufletul nostru și ni-l lasă pradă celor mai de rând preocu-

pări. Eu nu i-am mai scris prietinelui Vasile nici un șir cât a ținut vara. Bucuriile și durerile vieții mele proprii m'au copleșit din nou, și-mi părea chiar că Vasile nu-i în sanator, că a rămas într'adevăr să se prepare pentru examen.

Toamna, pe la începutul lui Octomvrie, primesc iarăși o scrisoare dela el. Litere mari și tremurate. Eră o scrisoare scurtă. O știu de rost, și cred că nu voi uita-o până voi uita de toate. „Am fost operat, dragă prietino. Ca medicinist n'am lăsat să mă adoarmă. Ah! acum în sfârșit știu și eu ce-i durerea. Când m'a pătruns adânc, despărțindu-mă par'că de trup și nimicindu-mă, am simțit că moartea-i aproape. Nu mai am nici o nădejde. Acum știu ce are să urmeze. Dar, te rog, părinților, spune-le că-s bine și studiez mereu. Simt lipsa unui prietin, care să-mi fie aproape“.

Pot să te asigur că 'n clipa aceea mi-am simțit toată ticăloșia vieții mele. Și cel dintâi glas ce mi-a strigat din suflet a fost: Trebuie să mergi la patul lui Vasile. Mi-am uitat de nevastă, de copii, de casă, de mine însumi, și-l vedeam numai pe prietinel bolnav cum mă privea cu ochii măriți de durere. Auziam, da, glasul lui mă chema să-l mângăiu, să-i alin suferințele. În ziua aceea m'am gândit mult asupra vieții, și nu aflam nici o culme de lumină pe care să mă razim. Însăși existența îmi părea o nenorocire, și oricât cercam să aflu vr'un punct de razim, simțeam că mă cufund tot mai adânc în durere. Sunt clipe grozave în vieață când noi ne simțim judecătorii lumii întregi. Și cum suntem noi slabi și mărgeniți, de bună seamă că-i vai de lumea care-ajunge sub judecata noastră. Noi n'o pricepem și nu vom pricepe-o niciodată, și cum suntem răi din fire am nimici-o cu un gând al nostru, cu o dorință născută din desnădejde.

Înspre seară mama lui Vasile veni la mine. Era palidă ca de ceară și foarte îmbătrânită.

„V'a scris ceva feciorul? o întreb.

— Nu ni-a scris. Dar de-acum zadarnic ne-ar mai scrie. Eu știu că are să moară. Nouă ne-ascunde, vrea să ne cruțe. Dar face rău. Nu-i bine să se lipsească de dragostea părinților. El e tânăr și singur în străini: Te rog scrie-i să vină acasă“.

În ochii ei uscați se iviră lacrimi domoale, lacrămile omului înfrânt și biruit.

Eu nu știam ce să cred.

„Te 'nșeli, i-am spus. Mie mi-a scris chiar acum de curând Vasile, și te pot asigura că-i bine. Nu peste mult va da examenul“.

Ea își duse batista la ochi. O cutremură un plâns adânc.

„Da, are să dea examenul cel din urmă. Sărmanul meu copil, ce suflet bun să va pierde cu el. Te rog scrie-i să vină acasă. Îi trimitem banii trebuitori, și să plece cât mai repede, până nu se pune frig mare.

— Dar pentru Dumnezeu, îi zic, cum ai ajuns dumneata la gândul că prietinel meu va muri?

— Eu l-am visat rău pe Vasile. L-am visat că sângerează de partea dreaptă, în jos. Ca și când ar fi fost tăiat de-o limbă de sabie. Vezi dumneata, Dumnezeu ne dă de știre. El e bun și vrea ca băiatul să adoarmă în brațele părinților“. Și iar o cutremură plânsul.

Eu simțeam cum mi se ridică părul în cap. Am răcit ca 'ntr'o peșteră și abia putui să îngân:

„Visuri! D-ta te încrezi visurilor.

— Nu numai lor, dar de-atunci mi-a rămas și mie în suflet o rană. Și rana aceea nu se vindecă, ci crește mereu. Eu nu mai simt, ci știu că Vasile nu va mai trăi mult“.

Priveam la femeia aceasta înaltă, uscată, îmbrăcată într'o haină mohorită, c'o năframă groasă pe cap, și iar începeam să judec lumea și s'o văd gemând de miserie.

„Îi voi scrie — am zis — să vină pe două, trei zile să-l vedeți, să vă convingeți că nu-i bolnav, și pe urmă se va întoarce iar“.

La gândul că-l va vedea, preotesei — eră fecior de popă Vasile — îi străluciră pe-o clipă ochii. Ah! Dumnezeule, ce lumină, ce dragoste, ce nemărginire am văzut atunci în ochii aceia căpriei, cari mai înainte păreau întunecați.

Și atunci am simțit că mă taie ca o sârmă peste mijloc și am șezut pe-un scaun, fără putere. Vieața, setea de vieață mi se părură deadreptul o nebunie.

Preoteasa s'a depărtat mângăiată că-i va veni băiatul. M'am chinuit noaptea întregă până am putut să-i scriu lui Vasile trei fețe.

L-am rugat să-i mângăe, să le scrie, ori, de crede și el că-i bine, să vină acasă.

El îmi răspunse repede. Eră foarte uimit de visul mamei sale, dar cam după operație se făcuse mai bine, începuse să spereze iar, și cu nici un preț nu voiă să vină acasă. Le scrisese și părinților.

Ș'acum închipuie-ți, iubite prietino, că eu după primirea scrisorii lui din urmă, am putut trăi ca și mai înainte: m'am cufundat iarăș în bucuriile și durerile vieții mele proprii și am început să-l uit. Într'adevăr e grozav: eu știam că va muri. Speranța lui din scrisoarea din urmă mă convinsese. Și, în cursul lucrurilor mele încet-încet mă împăcam cu moartea lui. Apoi îl uitasem din nou.

Sosise iarna. Un ger mare se pusese peste țară. Drumurile se închiseră cu troene. Viscolul cerneă în văzduhul senin fluturi albi, strălucitori. Și eu dădeam porunci oamenilor, cari plecau cu săniile în pădure după lemne.

Pe urmă într'o seară se înoră, se întunecă mai de vreme. Ședeam în căldura odăii și ceteam o gazetă, când în culină își tropoti cismele înghețate un om străin. Adusese o telegramă. Tu știi că la noi încă nu este stațiune telegrafică. Servitoarea mi-a adus depeșa. Gazeta îmi căzu din mână, și deodată degetele începură să-mi tremure. Abia am putut-o desface, fără s'o rup.

„Vasile mort. Vin-o singur, fără părinți. În-mormântarea poimâne“.

Am plătit cursorului, și am poruncit numai decât să înhame caii la sanie. Mă simțeam în clipele acelea tare, neabătut. Nici o lacrimă nu-mi umeziră ochii. Îmi părea că nici nu-l iubisem vr'odată pe prietinel mort. Îmi spuneam în gând: „E mai bine așa. E bine c'a murit. Dacă'm murit toți ce rău ar fi? Nimic, nimic“.

Nevasta mă priviă speriată. Muerile totdeauna se îngrozesc de telegrame, îmi ziceam văzând-o cum mă cercetează din ochii.

„Ești foarte palid. Ce s'a întâmplat? mă întrebă.

— A murit Vasile. Trebuie să merg la în-mormântare“.

Nevasta începū îndată să plângă cu hohot. Ținea mult la prietinel nostru. Speră să ajungă un doctor de model.

„Pentruce plângi?“ o întrebai.

Ea nu mai plânse ci mă privi îngrozită. Apoi eși să pacheteze grabnic.

Am plecat cu sania la nouă ceasuri. Eră un ger turbat, drumul plin de nămeți. Luasem cu mine revolverul, căci lupii se coboriseră din păduri. Am ajuns la două după miezul nopții la gară. Te vei gândi că mi-a fost greu drumul. Dimpotrivă. Timpul mi-a trecut foarte repede. Am pușcat de patru ori, când caii începeau să sforăie mai tare. Lupii nu se apropiaseră. Urlau însă pe coastele pădurilor. Și eră noaptea senină și tot drumul nu ne-am întâlnit cu nici un călător. Câteodată mă gândeam: lupii pot să ne rupă. C'un revolver ce te poți apăra? Dar, în drumul acela n'am știut ce-i frica. Mi se părea că-s așa de tare ca o întregă oaste, mi se părea că-s neînvinși. Prin liniștea ce mă stăpâneă mă credeam superior tuturor oamenilor, lumii întregi. Îmi și uitasem ce mă poartă în noaptea aceea înghețată pe drumul acesta turbat, îmi uitasem de Vasile, de părinții lui. Din când în când strigam slugii: „Dă-le biciu, Petre“.

Pâlcuri întregi de neguri se ridicau necurmat din trupurile cailor.

Dela cea dintâi stație telegrafică am depeșat la spital anunțându-mi sosirea. Apoi, în tren, am călătorit necurmat o zi, o noapte și-o jumătate de zi. Grozav mi se părea de ridicoli în călătoria aceasta, toți pasagerii. Îi disprețuiam din adâncul sufletului. Mi-eră nespus de greu să-i văd cum se îndeasă cu mâncare, cu beaură, iar când vr'o cocoană își puneă în rând toaleta, ori o șuviță de păr, îmi veniă să-i râd demonic în față.

Mă încercau gânduri nebănuite până atunci: să fie un tren așa de lung încât să încapă în el toți oamenii de pe pământ și când va trece pe deasupra unei prăpăstii podul să se rupă, și să piară toți. Mă gândeam să le spun în față tuturor călătorilor că-s foarte mărginiți la minte, și că nu pricep lumea.

În sfârșit credeam, așa 'n restimpuri depărtate când îmi veniă în minte, că sârmanul nostru prietinel nu-i mort.

Dar l-am văzut în spital, în odaia mortuară jos, întins în sicriul lui sărac. Am în-genunchiat la picioarele lui, și inima a în-

ceput să mi se înmoaie. Ş'am plâns ca şi când ar fi fost copilul meu, ca şi când aş fi fost eu.

Ochii lui nu erau bine închişi. Se vede că străinul nu-ţi poate închide ochii în clipele supreme. Mă priveau nemişcaţi şi liniştiţi. Şi din încremenirea lor mi se pogorî în suflet îngrozindu-l din nou, misterul morţii cel înfricoşat.

Dup'amiaza l-am îngropat c'un popă străin, c'o asistenţă săracă. Noaptea am rămas treaz. Simţeam că niciodată nu voiu mai dormi. Da, prietino, cred că-l iubisem pe sărmanul Vasile. N'am să-ţi scriu nimic despre părinţii lui. Îţi spun numai că după ce am ajuns acasă am aflat o scrisoare recomandată dela mort. Îmi da înviaţiuni pe ce linie să apuc să sosesc la înmormântarea lui. Dorea ca părinţii să nu-i vină. Să nu-l mai vadă,

şi să fie îngropat în străini. Că-s multe cheltuelile cu adusul acasă.

Ţi le-am scris toate acestea ca să te mustru pe tine şi pe mine, pentru puţina prietinie ce i-am păstrat. El se gândise mereu la noi. Şi iată că abia-s două săptămâni de-atunci, şi eu mânânc şi beau tihnit şi mă interesez de toate nimicurile vieţii. Şi iarăşi pot dormi liniştit. Îţi scriu şirele acestea ca să te gândeşti şi tu şi eu, că, îndată ce ne vom închide ochii, nu vom avea o soarte mai bună. Vom fi uitaţi şi noi, şi ai noştri vor cercă să se bucure de vieaţă cât mai îndelungată. Îţi scriu ca să te gândeşti la ticăloşia ome-nească, cum nu pot trăi în noi îndelungat simţemintele cari ar frebui să fie nemuri-toare. Şi să nu-ţi faci ilusii asupra măreţiei firii omeleşti. E foarte neputincioasă această fire."

I. Agârbiceanu.

Ades coboară noaptea...

Ades coboară noaptea pe sufletele noastre...
Un gol enorm se face mereu mai larg în gând,
Nici vremea nu se simte cum trece de curând,
Răcită pare tâmpla pe mână 'ncet plecată
Şi 'n inimă stă par'că un dor: să nu mai bată...

Când ne trezim ne pare c'atâta a trecut
De când în noaptea-aceasta de moarte ne-am pierdut;
Şi nu ştim unde suntem, şi ne'ntrebăm o clipă:
— „Fu moartea ce-şi întinse pe noi a ei aripă?”
Şi totuşi câtă cale n'am străbătut în noapte,
Şi multă vreme încă, îndepărtate şoapte
Ne chiamă cătră somnul acela lung şi greu,
Dorind să fie noapte şi linişte mereu,

Aşa ca 'n tren, departe, — de cale obosit,
Când dormitezi pe-o bancă, iar trenul s'a oprit
Din goana lui pe câmpuri, o clipă la o haltă,
Speriat te scoli deodată, iar inima-ţi tresaltă;
Priveşti mirat afară, peronul gol, pustiu,
C'un felinar ce arde în noapte auriu;
Auzi un pas departe... Şi trenul iar pornit
Atât de tristă-i noaptea şi drumul nesfârşit...

Şi totuşi cât de dulce nu-ţi pare să te ştii
Trecând, trecând departe prin gările pustii!
Şi-ai vrea s'adormi cu gândul la staţia ce vine
Iar pacea să coboare deplină peste tine; —
Să treci, să treci departe, prin noaptea grea şi-adâncă.
Un vis ce-l începuseşi să te mai poarte încă...

Ce depărtare oare ne-atrage înainte
Că veşnic cu frântura unei chemări în minte,
Adevărata vieaţă ne pare c'o trăim
În noaptea 'n care numai arar' ne pomenim?...

Visez, visez că trebui să fie undeva
Departe-un loc spre care un suflet ar sbură...
Şi cine ştie poate o umedă privire
Ce-ar aminti de-o cale ce e 'n nemărginire;
Şi cine ştie poate un glas duios şi blând
Legând cu depărtarea uşorul nostru gând;
Ori poate o zâmbire curată şi duioasă
Ne face, fără voie, într'una să simţim
Tristeţea că în lume noi nu suntem acasă,
Dar că, în orice clipă, cu grabă ne gătim,
Ca să pornim pe-o cale frumoasă pentru care
Ţesut e-al nostru suflet din vag şi depărtare...

M. Săulescu.

Excursiuni în Munții Făgărașului.

IV. Vârful Urlei în haina albă a zăpezii. (2474 m.)

Înăbușii cu perna deșteptătorul care mă făcui să tresar din somn, și pe care decuseară îl pusesem la căpătâiul meu, sării repede din pat și alergaiu la fereastră.

Cerul prevesteă o zi încântătoare. Iupiter

mașina de fier, spre munți... Aproape tot vagonul în care ne suirăm eră plin numai de turiști veseli ca și noi.

Pornim...

Trenul aleargă...

Depart se zărește Dealul Turcilor... Câte oseminte nu vor mai fi pe acolo de pe vremea

Satul Porcești lângă Turnu-Roșu.

și Venus îmi urau din depărtare: „Bunădimineața!”

Într'o clipă mă îmbrăcaiu, dând uitării pentru azi gimnastica pe care obșnuiam s'o fac în fiecare dimineață, știind că mușchii mei vor avea destul prilej de mișcare.

Cei doi tovarăși ai mei — d-l Dr. Szalay și d-l Reinerth, fotografi amatori ca și mine, mă așteptau în gară.

Din întâmplare, trenul dela Budapesta sosi fără întârziere și astfel conform mersului trenurilor, la ora 4 și 20 min. pornirăm, luați de

bătăliei dela Șelimbăr, din 28 Oct. 1599, dintre Mihaiu-Viteazul și Andreiu Bathori?...

Mai interesante sunt, însă, locurile dela Tălmăciu în sus; și e frumos chipul cum e așezată biserica, cu școala alături, în față cu iazul morii care-și aruncă apele ca argintul în râulețul Sadului, ce se varsă în Cibin.

Trecem pe podul de fier sub care paște o ciurdă mare de bivoli. Dincolo în fața noastră răsar, salutându-ne, ruinele castelului „Coroana Țării” zidit la anul 1370 și dărâmat la 1453.

La gara dela Podul Oltului întâlnim trenul care vine dinspre România prin vama dela Turnu-Roșu.

Gara cea mare dela frontieră, unde se face și revizia pașapoartelor, se vede în fruntea comunei Porcești binișor. În zece minute ajungem la ea, de unde putem vedea începutul defileului Turnu-Roșu. În partea dreaptă pe marginea Oltului se vede chiar, înălțându-se, într'o poziție pitorească, castelul acesta dela care și-a și luat numele defileului.

De regulă când pleci în excursiune cea dintâiu surprindere e că nu găsești carul închiriat sau trebuie să aștepti mult și bine până să sosească în galop. Nici noi nu am fost cruțați de lucrul acesta.

În sfârșit sosește, dar caii nu-i mână proprietarul cu care ne tocmisem ci un flăcău zdravăn și priceput. Ne spune, însă, că nu ne poate conduce până sus. Trebuie deci să facem un ocol până la Ucea-de-jos, ceea ce însemnă o pierdere de un ceas, pentru noi, cari ne

Efect de lună în munți.

Gara din nainte a Sebeșului-de-sus a fost ultima țintă a multor excursioniști.

Locuri din ce în ce mai frumoase ne farmecă privirea. Departe e muntele Surul, un masiv înalt de 2288 m. și Tătarul, un vârf ascuțit înalt de 1876 m. Pe lespezi albe de piatră curge izvorul, care se prăvale din înălțime în cascade încântătoare.

La Porumbac se dau jos o parte din excursioniști spre Negoiu și altă parte la Cârța spre Bâlea, la Arpași spre Podragu, noi rămânem cei din urmă căci ținta noastră: Vârful Urlui pe Viștea-inferioară, e ceva mai departe.

aveam timpul socotit până într'un minut. Neînțelegerea aceasta aparentă cu comandarea carului și-a avut explicarea în Ucea-de-sus: cărașul avea să-și reguleze niște daraveri și ce și-o fi zis? — „Domnii vor veni aici de vor avea nevoie de mine!“ Și am venit într'adevăr.

Până să-și isprăvească el daraverile am fotografiat școala din Ucea-de-jos împreună cu câțiva frunțași ai satului.

Și în fine, după vreo cinci minute am pornit coborînd pe drumul cel mai scurt din sat pe deasupra comunei Corbi prin Viștea la Drăguș și Lisa.

A fost o călătorie minunată, — dar și înfiorătoare.

Minunată, căci mergeam aproape paralel cu vârfurile munților și ni se desfășură în față o priveliște nespuse de frumoasă spre văile ce-și schimbau formele neconținut; înfiorătoare, deoarece drumurile până la Viștea-de-sus nici nu erau drumuri: simple cărări cu ogăși adânci, pietre, dărâmături, crăci și gropi înguste cari zădărniceau aproape cu desăvârșire orice comunicație. Carul neconținut eră aruncat înapoi și trosniă din toate încheieturile încât, în tot momentul ne așteptam să i se rupă vreo osie sau să se răstoarne. Numai cărașul stă liniștit, cu luleaua lui scurtă în colțul gurei și habar n'avea de exercițiile gimnastice, pe cari le făceam fără voia noastră.

Însfârșit pe la 11 ore ajunserăm la Lisa, unde avurăm norocul să aflăm repede pe călăuza noastră, care trebuia să ne însoțească pe vârful Urlii. Stătea pe o bancă înaintea casei, îmbrăcat în haine de sărbătoare și-și răsucea o țigare privindu-și copiii, cari se jucau în țărână la picioarele lui. Până se găti de drum, căci părea că-și uitase de înțelegerea pe care o avurăm cu el mai dinnainte, noi luarăm masa: o supă de conserve și carne rece, aduse de noi.

După un ceas am fost gata de drum. Iar pe drumuri rele, legănați într-o parte și într'alta de carul care țipă din toate încheie-

turile... Pe la ora 1 ajungem la poalele munților. Tragem carul la o parte din drum, într'un tufiș, ne împărțim bagajul în patru desagi pe cari îi încărcăm pe cai, și pornim. Drumul plin de umbra pomilor, cari se fac tot mai deși, suie spre miazăzi în pădurea de fag plină de noapte. Cum începurăm suișul nostru, dăm de cartea de vizită — o labă cât toate zilele

— a unui urs, care ne arată locul unde își luase masa, ce constase dintr'o mâncare foarte delicată: mere, pere și coacăze.

După cea dintâia rariște la Poiana scochina se simția binișor suișul, dar nu ne-am oprit până la luminișul numit Comanda de iarnă, aci ne mai udăm puțin gâtlejul cu apa rece și limpede a unui izvor și apoi pornim iarăși înaintea. Suișul e potrivit și nu cere prea multă casnă, încât ne trezim aproape fără să știm cum, din deasa pădure de fagi sub umbra brazilor măreți, cu parfumul lor aspru aromatic. Ne aflăm la stâna din Pleși.

Ne oprim să petrecem noaptea aici,

Vârful Urlei (2474 m.) și Piscul Somnului.

la o înălțime de 1601 m.

Cel dintâiu lucru pe care-l facem e să ne așezăm lucrurile aduse cu noi. Stâna este de vreo 10 m. lungă și de 4 lată. Are două odăi pentru oaspeți sau pentru stăpânii ei, iar podul servește pentru păstrarea brânzei.

Paturi nu are, le vor înlocui niște bănci cu destule noduri pe care ne căsnim cum putem să le facem să mai dispară sub haine sau țeale țărănești.

Șeua
Laculețe
2250 m.

Vedere spre sudost de pe Geleagenul.

Gălăsescul mic 2410 m.

Gălăsescul 2475 m. Peatra Roșie 2443 m. Muchea Drăgușului. Peatra Roșie 2357 m.
Recorelele.

Crinte 2000 m.

Vedere de pe șeua Laculețe 2250 m.

Valea Sâmbetei.

Vrf. Resistorele.

Șeaua Laculețe.

Vârful Urlei 2474_m.

Oamenii noștri numai decât au culcat la pământ un brad, care cu ramurile-i elastice și cu mirosu-i de rășină aveă să facă adăpostul nostru mai priincios. Ce-i drept ne-a dat el și căldură dar și fum — încă ce fum — care ne făcea să ne lăcrămeze ochii și să tușim zdravăn. La urmă lăsarăm să se stingă focul, preferând să dormim în frig decât să nu ne putem odihni din pricina usturimii

trosneau gătejele din focul făcut de cărașul nostru și tovarășii săi, cari stăteau de vorbă încălzindu-se la palele sale. De dormit nu mai puteam dormi; mă dusei și eu afară la ei să mă încălzesc la focul lor și să ascult și poveștile pline de haz ale cărașului, care eră și un vânător îndemănatec și știa să și povestească frumos întâmplările de vânătoare. Și desigur că nu exageră, deoarece adese-

Valea Bândii.

Vrf. Viștea mare.

Vrf. Gălășescu. Vrf. Moșoș.

Vedere de pe vârful Urlei spre Vest.

ochilor. Cărașul nostru și cei cari îngrijau de cai au făcut în timpul acesta un foc bunicele afară, unde-și întinseseră și culcușul. La cină am mâncat cu o foame de lup și după ce băurăm și apă limpede de izvor, ne întinserăm pe paturile improvizate de noi și — noapte bună!...

Pe la două ore mă trezii din somn. Nu știu dacă în timpul cât am dormit am tremurat, dar știu că acuma îmi clănțăneau dinții grozav. Jarul dela picioarele noastre se prefăcuse de mult în cenușe, dar afară tot mai

ori am avut și noi prilej să ne convingem de bogăția sălbătăciunilor din Munții Făgărașului, dintre cari multe exemplare frumoase au căzut pradă maiorului Spiess, locotenentului Stieböck, avocatului Dr. Vasu din Făgăraș, cei mai vestiți vânători în aceste părți.

Zorile au găsit și pe tovarășii mei treziți din somn... La dejun ne încălzește un ceaiu fierbinte, și la 4^{3/4}, caravana noastră pornește mai departe.

Se luminează văzând cu ochii...

La începutul suișului nostru luna se scaldă

în lumina ei magică, munții colosali se iveau împurpurați din pădurile negre-verzi și liniștite; dar la răsărit cu fiecare pas lumina creștea, creștea tot mai mare, tot mai amețitoare.

Prin crengile și frunzișurile brazilor se întruchipă mișcarea, paserile își scuturau pennele — și dădeau din aripioare la apropierea noastră — iar la câteo cotitură de drum, după vreo stâncă un țap admirabil pornea în sărituri sprintene în sus.

Ce păcat că nu veniserăm ca vânători!

În timpul acesta în răsărit se desfășură un foc de culori roșii, purpurii de o frumuseță încântătoare, nori ușori aruncau niște linii albe și violete strălucitoare cu marginile de aur pe care numai razele soarelui de primăvară le poate da, și departe un cocoș sălbatec cu țipătul lui strident salută lumina zilei.

Eră o încântare de nedescris.

În partea apuseană a Vârfului Pleșișăream contu-

ririle unei cărări, în cele mai multe locuri însă am fost siliți a ni le închipui numai, deoarece erau pline de o pătură de zăpadă destul de groasă — în unele părți ajungând până la un metru.

Încălțați cu ghetele noastre de munte sistem tirolez, mergeam ca pe un covor, pe zăpada înghețată, luând direcțiunea spre locul numit „Șeua popii” care se află la 2000 m. înălțime. Îi zice așa pentru că în acel loc un

preot român și doi însoțitori ai săi, fiind apucați de vifor într'o noapte, au fost găsiți înghețați a doua zi, de cătră cei cari porniseră în căutarea lor.

Am ajuns aci la orele 6 și 15 min.

Un chiot de bucurie a eșit din piepturile noastre când ne-am văzut aici, în acest loc din care se deschideă privirei noastre una din cele mai frumoase priveliști ce le-am putut avea vreodată.

Spre miazăzi și răsărit se zărește de aici masivul și totuși subțirele vârf al Urlei, la miazănoapte se vede spinarea cea ascuțită a Piscului Somnului; în dreapta și în stânga se înclină munții spre apus și răsărit...

Vârful Urlei e despărțit de Șeua popii prin valea numită a Mogoșului.

Munții ce-i găsim în dreapta și stânga cu vârful Mogoș 2404 m. și cu vârful Cheia Bândii în apus formează granița țării.

Coliba de adăpost pe care a făcut-o soc. transilvană Siebenbürgischer Karpathenverein (secția Făgăraș) pentru adă-

postul turiștilor, se află tocmai în partea contrară a vârfului Urlei. Cu toate acestea coborîm și înaintăm spre ea numai ca să-i vedem starea în care se află.

E construită ca mai toate colibele de adăpost, are însă ca și cele dela Negoiu și Bâlea, o verandă de pe care putem privi o mulțime de poziții frumoase.

Înainte vreme eră foarte rău întreținută această colibă, deși eră nouă. În lipsa tu-

Colțu Bolăceni (2290 m.).

riștilor ciobanii își făcuseră aici adăpostul lor și o aduseseră într'un hal de nedescris. În timpul din urmă însă societatea a pus aici un îngrijitor, iar turiștii pe lângă un adăpost curat găsesc la ea și o masă bună.

De aici, în direcțiunea miazăzi-răsărit la spatele de miazăzi al Cațaveiului, urcându-ne în sus, ajungem îndată la muntele în formă de șea, situat între Cațaveiul-mare și vârful Resistorele, anume Lăculețe, de 2250 m.

Deodată pe când eram mai cufundați în contemplarea priveliștelor, cari la fiecare pas se deschideau înaintea noastră, vedem pe Badaea Ion, călăuzul nostru că se aruncă cu fața la pământ și ne face semn să venim cât se poate de repede și fără șgomot la dânsul. Într'o clipă l-am ajuns și ne-am așezat cu băgare de seamă pe muchea muntelui. La câțiva metri depărtare un cârd de opt capre negre stăteau liniștite, dar la mișcarea noastră repede de a pune mâinile pe ochiane ca să le privim mai bine, s'au trezit și au luat-o la goană ca fulgerul, dispărând dinaintea ochilor noștri în câteva secunde, într'o albie de munte. În munții noștri nu-i o raritate să vezi capre negre. Aproape în orice excursiune, turistul dă peste un cârd mai mic sau mai mare în locurile ascunse ale Carpaților.

Ajungând la Lăculețe am tras niște chiote de însuflețire de răsunau văile. Chiar dacă nu i-am fi fotografiat, munții de alături ai Gălășescului (2475 m.) și Drăgușului, ca să-i avem mereu înaintea ochilor, totuși i-am fi păstrat mereu în amintirea noastră, așa de mult ne-au impresionat.

Pereții stâncilor ascuțitului munte Drăguș cad aproape perpendicular în jos.

Mayor v. Spiess: 1. Capră neagră și Vultur.

2. Lup. 3. Porc sălbatic-vier. 4. Ursoaică cu pui.

Vănatul în

Aproape de vârful muntelui Gălășescu, singur în felul său, se află căldarea Răcorelele, o gaură colosală plină de răcoare, de unde izvorește Hodia. Înspre miazăzi de aici, se

încheie valea Sâmbetei în niște poziții îngrozitoare.

teau. Și eu cunosc Elveția. Am călătorit cu bâta în mână și traista pe spate prin Dolomiți din Bozen până în valea Ampezzanului aproape de frontiera Italiei; — și în munții cei înalți ai Austriei am înnopțat de multeori prin multe colibe de adăpost; și totuși sunt un prieten pasionat tocmai al munților noștri.

Ei sunt fermecători pentru turiști prin singurătatea și tăcerea lor, — și poate unde de multeori, drumurile lor există numai în fantazie. Aicea nu-s hoteluri, ca 'n Elveția, nu-s mii de excursioniști, nu-s bedeckeri — și desigur badea Ion n'ar ambiționa o asemenea slujbă, departe de asta de a lui de astăzi. E natura, așa cum a lăsat-o Dumnezeu, natura, măreață, înfiorătoare și încântătoare.

La Lăculeți ne-am despărțit de Dr. S., care a descoperit o peșteră la Piatra Caprei și mergea să o măsoare.

Noi doi după o cale lungă și grea, ajunserăm la vârful Cheia Bândii, care formează hotarul dintre Ardeal și România, terminând aci partea cea mai grea a excursiunii noastre, iar apropierea de vârful Urlii ne dădea puteri nouă de mers și la orele 11 ajunserăm la ținta călătoriei noastre (2474 m.)

E o priveliște neînchipuit de frumoasă de jur împrejurul acestui munte, și mai cu seamă, toamna târzie, totul are aci, ceva din caracterul Alpilor Elveției.

Nici un vârf de munte din apropiere nu-i așa de înalt,

încât să ne împiedece privirea, toate par mărunte și îndepărtate de pe acest vârf al Urlii, iar văile se deschid în depărtări și șerpuiesc până în zare în mii și mii de culori. Se văd

munții Carpaților.

5. Capre negre.

Locotenent Stieböck: 6. Cerb.

De multeori am auzit vorbind turiști de salon, cari voiau să cunoască Alpii Elvețieni precum și munții cei înalți din Austria, dar de frumoșii noștri Carpați foarte puțin amin-

de aici înălțându-se până departe: Hargița și munții Perșanului și ai Bârsii cu dințuroasa Piatra Craiului (2218 m.), această perlă a Carpaților de miazăzi; Buceciul (2508 m.) și Ciucaș, apoi platoul înalt al vârfului Rongi și mai aproape lacul luciu al Urlei, în dosul căruia în interiorul României e spatele muntelui lung numit Păpușa.

Mai mult de o oră am întârziat pe vârful

Pe când mergeam în întâmpinarea D-rului am întâlnit două figuri suspecte cari căutau să se ascundă în umbra unei stânci. Au observat însă că suntem numai niște bieți turiști de treabă, și și-au continuat înainte calea lor primejdioasă de contrabandiști prin negură și noapte peste munții înghețați. Sunt amare și grele puținele părăluțe câștigate astfel.

La drept vorbind, la Piatra Caprii am ajuns

Colțul Bolăceni.

Piatra Caprei.

Urlei, privind pozițiunile minunate și luând din fugă câteva notițe și câteva fotografii. Apoi ne-am coborât, începând o călătorie proaspătă pe întinderi albe de zăpadă, necălcate încă de picior de om. Scoboritul l-am făcut în 20 de minute, pe când pentru suit întrebuițasem de trei ori pe atâta... Cu toate că eră târziu nu ne-am putut opri să nu fotografiem și muntele în forma unei căpățini de zahăr, Colțul Bolăceni înalt de 2290 m., ale cărui coaste cad drept în jos în valea Sâmbetei.

într'un hal făr' de hal. Trebuie să trecem o albie îngustă și prăpăstioasă. Cărarea înghețată, la fiecare clipă ne putea svârli în cine știe care adâncime, de am fi ieșit de-acolo, cine știe cum, sau poate n'am mai fi ieșit deloc...

Ne-am adus atunci aminte de întâmplarea nenorocită a unui țaran român. În apropiere de Cheia Bândii, unde e drumul mai bun ca pe aici, a alunecat în prăpastie. În căderea lui a reușit să se încleșteze cu mâinile de o piatră, ținându-se strâns, până când își pierdă conștiința și se prăvăli în adânc, unde no-

rocul lui a fost găsit încă în viață, dar în urma acestei căderi a trebuit să i se amputeze toate degetele de mâni și un picior. Asta poate servi ca pildă turistului care ar vrea să meargă singur la munte.

Dacă niciodată în exercitarea sportului de turist nu m'am întors din cale, apoi de astădată am fost siliți să facem lucrul acesta — și luarăm deci îndărăt drumul peste muchia Cațaveiului.

betei, spre bucuria noastră, ne-a răspuns un signal de corn.

Împreună cu toții ajungem apoi la orele 5 și 20 min. la poalele muntelui unde ne așteaptă căraușul nostru cu nerăbdare.

Seara eră aproape și întunerecul amenința să ne găsească rătăcind prin munți. Din clipă în clipă cerul se vedeă cum se întunecă de noapte. Luarăm pe noi câte-o haină ceva mai groasă pentru răcoarea serii

Mănăstirea Grecilor din Brașov în Valea Sâmbetei-de-jos.

În sfârșit după destulă osteneală am ajuns coasta. Am fluerat cu fluerișe de signal, am strigat și răgnit, nici un răspuns: totul liniștit, mort... Îngrijați serios am trecut în marș forțat șaua între Cațaveiul-mare și Cațaveiul-mic... Eu mă înțețeam tot mereu înainte pe vârful din urmă: de acolo trebuia fără doar și poate să dăm de urma D-rului Sz.

Și nu ne-am înșelat!

Abia am ajuns și abia am strigat: hopp! hopp! ajutați de fluerături țuuitoare — când jos de tot la marginea pădurii Piciorul Sâm-

care venia cu pași repezi și pornirăm mai departe pe drumurile rele și înfiorătoare pe cari am venit. Caii, simțind par'că drumul spre casă, voioși, voiau să meargă în galop și căraușul nostru abia îi putea ține în frâu.

La Lisa ne-am despărțit de cumintele și modestul nostru călăuz, Ion Ramba și apoi prin Sâmbăta-de-sus și Drăguș ajunserăm la gara Viștea...

În sala de așteptare a gării ne făcurăm cum s'a putut un așternut pentru odihnă până la sosirea trenului — și în liniștea oboselii

trupului nostru ne lăsam legănați de mângăierea unei toropeli amețitoare...

Ce dulce e după un drum lung... Trupul se face tot mai greu și sufletul par'că tot mai ușor plutește peste căile pe cari le-ai bătut o clipă mai înainte...

Păduri de brazi, creștete de munți, văi șerpuitoare și întortochiate, cărări pline de umbră și mister — se mai perindă odată pe dinaintea minții — și apoi pleoapele greoaie astupă ochii oboșiți, nu mai vezi nimic, nu mai auzi nimic și... odihna vine...

Afară la munte!

Să gustați ca și noi, plăcerea sublimă a unui tablou de munte mai ales toamna târzie ca în Alpi. Folișiți timpul să cunoașteți priveliștea munților uriași — a munților noștri ardelennești.

Și veți înțelege atunci pe poetul P. Rosegger, când zice:

„E frumos la munte sus!
Nu numai cu cugetul —
Ci cu tine dacă-i dus
Inima și sufletul...“

Teodor Romul Popescu.

Visul unui amurg de iubire.¹⁾

Poem teatral în versuri după H. Bataille de D. Nanu.

Persoanele:

Umbra...
Ea.

El.
Celalt...

Scena I.

(Buduarul unei femei. Seara...)

(Decorul va înfățișa amestecul albastru și roz de dantele și mobile unde trăește ea de obicei. Niște coloane, separă scena în fund de o cameră mai goală, lăsată în umbră. Pe acolo e intrarea din sală, și sunt trei trepte în fund. Tapete la toate ușile. La dreapta window. Afară o grădină de împrejurimi de oraș. Perdelele din fund ale celei de a doua camere se dau la o parte.

El intră.)

El.

Târziu?

Ea (și-a ridicat capul de sub lampa unde stă sprijinindu-și fruntea pe mână).

Nu.

El.

Bună ziua.

Ea.

Iubitul meu poet

Binc-ai venit.

El.

O! doamne... poet eu?

Ea.

Ești șiret...

Știi bine cât îmi place ce scrii! la stai... Ce bine
Că te-ai ținut de vorbă și ai venit la mine!

¹⁾ a) Dreptul de reproducere în broșură aparține direcțiunii teatrului din Craiova. Dreptul de reprezentare în stagiunea teatrală 1911—1912, pentru trupele cari ar voi s'o joace, se va cere aceleiași direcțiuni. b) După trecerea de un an orice director de teatru subvenționat de stat e liber s'o treacă în repertoriul său, fără să mă întrebe chiar dacă îmi rezervă drepturile stabilite prin legea teatrelor. Această declarație în a doua ei parte, e valabilă și pentru oricare din traduceri mele teatrate, întrucât eu n'am cerut niciodată prin petițiuni, cecace e bun înțeles că e oferit prin publicare, instituțiilor cari vor să se folosească de ele.

D. N.

El.

Oh, dar în astă seară n'ași fi voit să pierd
Această întâlnire pentru nimic în lume!
Vom fi încaltea singuri?

Ea.

Ah! gândul ce-l desmierd

De-atâta timp! Da, singuri!

El.

Și-amicul nu?

Ea.

Ce glume!

E la Paris! Șezi colea în colțul pregătit
Anume pentru tine... Vezi,.. și-am mărturisit
Prea repede... Copilă ce sunt! — Ce vrei să iai?
Vrei prăjituri? bomboane? — sau un pahar cu ceai?

El.

Oh, mai târziu acestea; acum nu vreau decât
Să te sărut cu ochii, pe mâni, pe sân, pe gât.

Ea (făcându-i semn).

Ia uită-te...

El.

Ce-i?

Ea.

Colo, paharul tău cu flori

De ieri. Ce minunate-s! Ce albe! — par'că-s spume...
Îți mulțumesc din suflet...

El.

De-așa puțin te miri?

Ea.

Cum văd n'ai slăbiciune de flori de trandafiri...

El.

Îmi plac, dar laolaltă; nu una chiar anume.
În grup sunt minunate prietene. Deseori
Mie-drag să-mi plimb privirea pe un belșug de flori
Dar nu la mine-acasă. La alții pe o masă

Pe sobele de marmur, sub marile oglinzi.
Îmi place mult mireasma lor dulce, într'o casă
Prietenoasă mie... Adesea le surprinzi
Că par'că 'nctet răsufală...

Ea.

E foarte-adevărat.
Dealtmîntrelea, când oare poți tu ceva să minți?
Știi că... aproape-aproape acum... m'ai tulburat?

El.

Aproape?

Ea.

Da, aproape... chiar mult. Dar tu nu simți
Cum crește-a ta iubire cu fiecare zi?

El.

Da.

Ea.

Cum n'ași fi mișcată, gândește, cum n'ași fi?
E clipa cea mai dulce a dragostei: sunt zorii...
Abia se luminează de-Amor și sunt fiorii,
Preludiul luminei... Mi-ești drag... Doar ești un nume,
De glorie, ce 'ncepe să cucerească-o lume
Femeile visează, și... câte te-au iubit!

El.

Dar doamnă...

Ea.

O, nu doamnă! Așa-i nesuferit.
Cel care mă iubește îmi zice doar „Maria“.

El.

Maria!...

Ea.

Și la urmă, gândește-te că ești
Un tip ce poartă 'ntr'ânsul ascunsă poezia
Ce naște din durerea supremă când iubești.
Tu porți un doliu mare, nemângăiat...

El.

Și-apoi?

Ea.

Ei cum și-apoi! dar asta ajunge! Purtătorul
Unei dureri asemeni nu e un om ca noi.
E un erou a parte ce s'a luptat cu-Amorul
Și pe-un rănit de Zeul Amor, — e și dreptate
Ca să-l primești ca soră ce ești, de caritate...
Cu ochi mai dulci, cu gesturi mai calde 'n mângăeri
Căci inima lui poartă comoară de dureri.
Dealtmînteri se și simte când vii tu printre noi...
O umbră te 'nsoțește, de par'că sunteți doi.
Trecutu 'mbrățișează prezentul c'o poveste.

El.

E urma parfumată a tot ce nu mai este!

Ea.

Ruptura ta vestită!... Dar toate te plîngeam.
Ne întrebam cât suferi...

El.

Așa noroc să am?

Ea.

Nu erai gata oare să mori? O, Doamne sfinte!

El.

Mă tem, mă tem, Mario, de-aducerile-aminte.

Ea.

Te înțeleg, dar...

El.

Lasă; de ce să-mi fac un rău?
Și-apoi de ce-ai cunoaște? Trecutul nu e-al tău.
E o mâhnire tristă, săracă, și banală,
Ca toate celelalte din largă vieții școală.
De ce ți-ai bate capul cu doi capricioși
Ce după ce-și pierdură din ani, cei mai frumoși,
Desamăgiți apucă pe-un drum, în câte-o parte?...
Odată, ne iubirăm... E vremea-acum departe!

Ea.

„Odată ne iubirăm!“ Ce vorbă ca din basm!

El.

„Ne-am fost iubit“ nu-mi place. E nu știu ce sarcasm
Lugubru; — „Ne iubirăm“ e mult mai dulce par'că.

Ea.

Tu trebui să fii sceptic... Multe 'ndoeli te 'ncearcă.

El.

Eu sceptic? de ce?

Ea.

Uite; se zice c'ai aveă
O inimă afară din cale simțitoare...
Un gând, o amintire, — chiar un nimic te doare.
Doi pași de faci nainte, — faci patru înapoi...

El.

Nu, nu sunt eu de vină că sunt așa, — ci voi.
Eu port întipărită doar urma ce mi-o lasă
Mănușa ce m'atinge... Dar, bah! acum ce-mi pasă
De tot ce-a fost? Vreau numai de tine să vorbesc.

Ea (tresărind).

Să fie cu puțință?

El.

Imi pare-așa firesc,
Să văd cât mi-ești de dragă.

Ea.

Adevărat? Eu însă
Aș vrea cu deamănuntul să știu tot! Cât de strânsă
A fost unirea voastră? Tot ce-ai simțit cu ea.
Presimt, te-ași înțelege mai bine poate-așa...
Vorbește-mi dar de dânsa... Frumoasă-i? Tot ca ieri?
Am întâlnit-o 'ntreacă. Plăcută mi-a părut.

El (cu un suspin obosit).

Și eu mă hotărisem să fiu ca piatra mut,
Nici numele-i nainte-ți să nu-i rostesc. Ce-mi ceri!
Ea are-un nume negru, de doliu, — pentru mine.
Nu vreau să tulbur seara cu umbra-i... na'r ff bine.
Căci seara asta-i plină d'un farmec ne-așteptat.
O inimă, — mă crede — se vindecă treptat.
Desigur, amintirea își are și ea morții
Și pân' ajung cenușe, ard multă vreme torții.
Nu știi prin ce minune o vorbă, un parfum
Durează ani, 'nainte de-a se preface 'n scrum.
Dar într'o zi, — ca ziua de astăzi bună oară,
Mormântu-i gol, — cenușa-i se pulberă ușoară!

Ea.

În adevăr... ce timbru violonat în glas
 Au ceice suferiră!... E un ecou rămas!
 Așează-te aicea Henri... vin mai aproape...
 Azi am lăsat lumina în umbră să se 'ngroape,...
 Făcând mai mică lampa. Ți place ziua sumbră?
 Ași vrea să-ți par frumoasă... Vorbește-midin penumbră...

(O pauză; apoi surizătoare.)

De ea...

El.

Nu se mai poate, te rog... nu se mai poate.
 Oh! amintirea asta s'a stins și ea ca toate
 În ochii tăi, ea moare la glasul tău... s'a dus!
 Am isgonit-o; nu știu, nici eu unde-a apus...
 Colo 'ntr'un colț de stradă, departe de-al tău prag...
 Cum vrei să se strecoare în cuibu-acesta drag?
 Aci e veselie, plutește-o fericire
 Adăpostită; totul în aer e iubire
 Încât nu știi nici unde să stai, ca să nu strici
 Culcușul unde tainic ne vom iubi; — aici
 Ne-om dragosti, Mario, nu este-așa? răspunde,
 În mijlocul risipei de flori, pierduți ca 'n unde
 În stofele acestea ce 'n cutele lor țin
 Ceva mirosme, forme, din corpul tău divin...
 Nu vezi? E fericită mătasa 'n umbra-i fină
 Ca sărutărei tale să serve drept surdină...
 Oh! pernile grămadă, mirosul vagabond
 Ce lasă 'nbrațișarea și părul tău cel blond
 Și dunga ce-o sculptează o formă 'ntrevăzută,
 Și voluptatea tristă ce-o iai cu tine mută.
 Dar asta e iubirea! Tot restu-i o prostie
 O nebulie goală!... oh haide... când ți-am spus
 Că dragostea mea veche s'a stins în agonie,
 Cum vrei să mai pătrundă un gând, din ce-a apus,
 În colțul ăsta totul l-inăbușe, 'l gonește,
 L-omoară... De stafia iubirei am scăpat
 De când pe mâna-ți albă, eu fruntea-am răzimat.

Ea (ridicându-i încet fruntea...)

Ah! Ce-i 'napoia frunții ce 'n mâna mea svăcnește
 Un creier mai fierbinte ca fruntea, mai aprins.
 Cum mă neliniștește! Un creier ce creiază!
 Ești straniu astă seară... De flacări pari încins
 Amice...

El (cu pasiune).

E preludiul... presimt, ne vom iubi
 Suntem așa de singuri! nu-i nimeni să ne vază;
 Da, singuri... o! cât farmec, ce dulce-i a rosti
 Cuvântul ăsta, singuri! Rostește-l.

Ea.

Singuri...

(El pare că-i soarbe cuvântul cu un suspin ușurat.)

El.

Cuvântul ăsta totul în preajmă-a spulberat
 A pregătit ca locul să fie cald, curat,
 Să se așeze 'ntr'ânsul ca paserea 'n cuib nou
 Cuvântul vechiu și dulce, — neistovit eco
 Suprem a mii de inimi, — ascultă-!

Ea (încet, lăsând să-i alunece capul pe umăr, și cu un murmur timid...)

Mă iubești?

(În clipa asta fereastra windowului se deschide împinsă de vânt.
 Perdelele tremură, și ondulațiunea se prelungește din perdea în
 perdeă... El s'a 'nfiorat.)

Ea.

Ce ai?

El.

Nimic; au vântul trecu pe la ferești?

Ea.

Da, da... încet palpită a verei agonie...

El.

Să fie vântul oare ăst freamăt muzical,
 Ce trece 'n candelabru prin ciucuri de cristal
 Și-mi lunecă pe frunte? — Cum simți că umbra-i vie!
 Lămpi aburesc... ai zice trec respirări...

Ea (se duce la fereastră și i-o deschide 'ncet).

Afară

E-așa frumos!

(Perdeaua din fund se ridică împinsă de vânt. În întunecul gale-
 leriei o lumină la început nehotărâtă: punctul de plecare al unei
 năluci omenesti... Apoi lumina va lua din ce în ce forma unei
 femei evocate.)

El.

Ce taină adâncă e 'ntr'o seară!

Se umple spațiul par'că de sufletele noastre,
 Și-i plin de triste-adio, de noi nădejdi, — din astre
 Simți tu ca mine? pică mii germei ce plutesc,
 Se luptă doruri moarte cu doruri ce trăesc.

Ea.

E dragostea.

El.

Mijirea de zori.

Ea.

E dimineața...

O pleacă-ți, pleacă-ți fruntea s'o argintească luna
 Și taci...

(Se uită la fereastra deschisă spre grădină. În spatele lor, pre-
 zența imaterială a umbrei își hotărăște conturul. Pare, dede-
 parte între faldurile plutitoare ale marilor perdele, a avea înfățișarea
 unei femei tinere. E amintirea, care se deșteaptă seara. Ea
 murmură chemându-l încet pe nume:)

Umbra.

Henri, nu uită... Eu sunt, eu totdeauna.

Cum? vrei cu dinadinsul ca să mă uiți la poartă?
 Sunt umbra amintirei ce veșnic nu e moartă.

Căci sufletu-mi răsare din al uitărei lac

Din fluxul și refluxul în care se desfac

Viețile... Privește, am re'nviat. Crezi oare

De n'ar fi ale mele dulci adieri ușoare

Ar fi frumos amurgul? Gândește-te, respiră

Drag îngere, în fundul acestui cald iatac

Lumina mea de astru, apus, ce 'n tine zac.

Eu sunt gândirea fixă ce 'n umbră nu se stinge

Parfumul vechiu și dulce ce nevăzut te-atinge

Icoana fără moarte ce-a desinat-o 'n spațiu

Și gestul ei, și mersul, și-al buzelor nesațiu.

Da,

Nerecunoscătorul! Mă uiți? Ar trebui
Din preajma ta, ca umbra, o clip' a nu lipsi.
Tu m'ai uitat, — dar iată m'am reîntors la vreme.
Nu, nu-ți întoarce capul căci nimeni, nu te teme,
Nu poate să mă vază!... Începe dar, te 'nclină,
Adoră-mi fruntea albă, boltită și senină,
Și mâinile, — tu singur m'auzi și mă zărești
Nu ai putut uitarea s'o chemi, — și-a fost fatal
Atătura de tine să fiu, — căci mă iubești!

Ea. (care s'a ridicat neliniștită văzându-l gânditor).
Unde ți-e gândul? Par'că te ia departe-un val...
Îmi pare că în clipa aceasta, ca prin ceață
O vezi pe ea, și-alături ne judeci față 'n față...
Hai! Judecă și spune.

El (cu bunăvoință vorbind par'că fără voia lui).
Ea are ochii-adânci,
Ai tăi sunt "dulci" și limpezi ca apa lângă stânci.
O văd în rochea care în lunie o purtă...
Un gât de păsărică atentă undeva
Eși din alb corsașu-i de cute unduioase
E rochia din ziua în care mă 'nșelase
Întâiu! Ah ziua aceea s'o uit nu mai e chip...
I-aud și-acuma pașii mărunți, peste nisip
E timp frumos, prin păru-i îl mângăie 'ncet, mult
Rămâne-așa, cu gândul la dragul ei...

(Înapoia lui, Năluca face întocmai gestul ce-l descrie el.)

Ea.
Te-ascult,
Te iert, dar spune, spune, aș vrea s'o văd în tot...

El.
Și mânicele scurte aveă, până la cot
Corsetu-i strâns pe mijloc, stă sânu-i să-l sugrume,
(Ea aprobă din cap.)
Aveă în mers, un foșnet de rochie anume
Dar pasu-i eră sprinten. Aici dac'ar veni
Un freamăt scurt de aripi în vânt ar tresări
Asemeni unei paseri ce zboară prin frunzișuri,
Și-atâta tot; iar colea, cu ea te-ai pomeni...
(Năluca s'a apropiat pas cu pas după cum o descrie el.)

Ea.
Oh! ochii tăi! Mă sperii... Spre care luminișuri
Departe se îndreaptă? — Știu, știu ce faci acum...

El.
Ce?
Ea (luându-i capul și punându-l ochi în ochi).
O privești!

El.
Așa e.
Ea. (îi pune mâna pe ochi.)
Pierl-va ca un fum
Nu te gândi la dansa... s'a dus, nu fii învinsul

El.
Știu.
Ea.
Te-a 'nșelat.
El.
Așa e, dar nu cu dinadinsul...

Ea.
Acuma e departe, la brațul celuilalt.
(Va urmă).

Iubirea noastră.

Iubirea noastră e nemuritoare,
Iubirea noastră e lumina vieții,
Ea 'n zori deschide porțile la soare
Când se ridică geana dimineții.

Mângăitoare 'n cale ne străluce,
E lamura dorinței ce nutrim,
Și toți apostolii ei poartă cruce
Precum purtau cei din Ierusalim.

Ceice-o lovesc se frâng de stânca tare
A crezului în care ne-am unit,
Întocmai ca păgânătatea care
S'a frânt de chinul unui răstignit.

Maria Cunțan.

Cronică.

Serbările jubilară din Iași. Acum când veți citi aceste rânduri, Iașul își va fi desbrăcat hainele de sărbătoare — și va fi intrat iarăși în curgerea obișnuită și tristă a vieții jalnice a majorității orașelor din nordul Moldovei... Acum va fi revenit la jidovii săi, la toate relele, cari sunt ale lui — dela tifosul, care-l bântuie regulat în fiecare an, până la jidovii

cari îl acaparează tot mai mult și tot mai bine, cu fiecare an ce trece...

Și cu toate acestea, cu toată viciața lui amarnică, de oraș românesc în care nu poate fi vorba de o viciață românească, Iașul a avut zilele trecute o sărbătoare a culturii românești care trăiește și care-și împărtășie „lumina binefăcătoare“ din mijlocul lui. A

fost sărbătoarea semicentenarului Universității pe care o posedă cu ani înainte de a avea Bucureștii una și pe care sărbătoare noi de aici am urmărit-o cu drag ca pe ori și ce zi mare a fraților noștri din regat.

M. S. Regele și întreaga familie regală română au ținut să prezideze aceste serbări la cari au venit, ca simpli participanți, Români din afară de regat, și la care și-au trimis reprezentanții lor oficiali și câteva universități din Europa.

S'au ținut discursuri, cari au fost unele mai înălțătoare decât altele, s'au dat banchete peste cari nu se putea trece și, pentru o clipă sau două s'au spus cuvinte, unele sincere, altele numai măgulitoare pentru țara românească și pentru Români. Au avut aceste serbări și partea lor tragică, moartea fără de veste a profesorului Agura, trimisul universității din Sofia și au avut și partea lor măreață, discursul academic al M. S. Regelui României, care într-o frumoasă limbă românească a proslăvit pe înaintașul său Cuza și pe fostul său sfetnic Kogălniceanu, adevăratul întemeietor al Universității serbătorite, și al cărui monument s'a și inaugurat tot în aceste zile de sărbătoare ale culturii românești.

Câtă însemnătate a avut pentru cultura aceasta, Universitatea din Iași, se poate vedea din aceea, că dela ea au pornit pe vremuri multe curente îndrumătoare ale sufletului românesc, și că la ea și-au găsit adăpost, goniți fiind din țara lor în care nu puteau face nimic pentru frații lor în robie un Simeon Bărnuțiu, ori un Aron Densușianu, cari de pe catedra lor arătau ascultătorilor români, și numai români, pe acele vremuri, calea pe care trebuie să meargă pentru a aduce ferii lor folosul pe care ea îl așteaptă. Și mai târziu Titu Maiorescu și tovarășii lui de ideal tot de aici au pornit semănarea ideilor dela Junimea, cari deși erau în contradicție poate cu ideile mai vechi ale lui Simeon Bărnuțiu, cu toate acestea în calea spre propășirea neamului nostru puteau fi primate ca o continuare a străduințelor bătrânului dascăl transilvănean pribegit la Iași.

Această Universitate își are meritul de a fi primit, mai întâiu, la ea bărbații luminați din Ardeal, cari erau doritori de a răspândi lumina științei, pe care ei au agornisit-o cu cine știe câte jertfe, în masele poporului român, și mai are meritul de a fi fost dela începutul ei și până azi chiar, în fruntea mișcării culturale din țară.

Cincizeci de ani de viață înseamnă atâta de mult pentru noi, cincizeci de ani de cultură românească. Ce eră țara românească acum cincizeci de ani?... Ce putea fi?...

Și cu toate acestea, atunci când nu avea poate zece școli medii, și-a întemeiat o Universitate care i-a dat atâția oameni mari, o Universitate care i-a creiat o știință românească, o Universitate dela care a pornit întâiu adevărata mișcare literară românească. Ce lucru poate fi mai frumos pentru un popor tânăr, ca al nostru, decât această aniversare culturală; și ce ar putea îndreptăți mai bine încrederea în viitorul lui?... (M. S.)

✘

Literatura ca artă și ca profesiune. Și la noi literatura începe tot mai mult să devie o profesiune. Această apariție e în strânsă legătură cu evoluția culturii noastre întregi și, dela un punct anumit înainte, ea eră inevitabilă. Să ne plângem de ea, cum au făcut unii nu tocmai de mult? Ar fi lacrimi vărsate înzadar; ar fi ca și cum ar plânge cineva, pentru că au trecut anii copilăriei, sau pentru că i-au rămas prea strâmte hainele ce purtă și trebuie să-și facă altele nouă. În adevăr, stăm înaintea unui fapt, care nu se poate tăgădui, nu se poate șterge, cu care trebuie, prin urmare, să ne obișnuim. Și dacă-l judecăm cu mintea rece, vom află că are și părți bune și părți rele. Mai întâi de toate se face o mare dreptate socială când se răsplătește munca atât de grea și atât de folositoare a scriitorului. Aceasta e o chestie de logică elementară. Cum adevă, când eu trebuie să răsplătesc destul de scump serviciile, de sigur indispensabile, pe care mi le face vrednicul meșteșugar pentru confortul meu material, serviciile tot atât de indispensabile în economia vieții sufletești pe care le face scriitorul societății, școalei, individului să nu merite nici o răsplată? Par'că văd pe partizanii artei pentru artă zâmbind: iată unde am ajuns, să se cântărească arta cu chilogramul, să se măsoare cu cotul! Nu de asta e vorba, ci de răsplata muncii, de recompensa dreaptă a unei activități folositoare tuturor. Dar să curmăm mai bine această discuție. Ne e teamă că, dacă șirurile aceste vor ajunge sub ochii d-lui Iorga, va zice și despre noi că „am început să cărăm apă cu ciurul pe plaiurile românești“.

Altceva voiam noi să facem. Voiam să atragem atenția cetitorilor noștri asupra unor reflexiuni pe care le face un critic străin asupra veșnicei probleme a literaturii ca artă și ca profesiune. El constată că chiar și într-o țară atât de cultă cum e Germania, e destul de mic numărul acelor scriitori cari pot să trăiască din munca lor literară. Cu atât mai numeroasă e însă ceata decepționaților cari s'au lăsat ademeniți de succesul primului volum și au părăsit profesiunea lor burgheză, care li se părea o piedecă grea în avântul lor spre culmi neatrinse ale artei. Ingratitudinea față de cariera care-i hrăniă cinstit, s'a răsbunat amar. După focul bengal al primului succes, a urmat un șir de nesuccese zdrobitoare, cari au curmat avântul cel mândru dela început, au istovit inspirația. Scriitorul fără noroc va învinovăți acum critica, publicul. Dar ce sunt acestea vinovate, dacă al doilea volum e mai șters, nu mai are inspirația proaspătă a celui dintâiu, ci caută s'o suplinească prin rutină?

Inspirația nu se poate forța, ea vine pe neașteptate, când îi place ei, și de cele mai multeori nu vine tocmai atunci când artistul o chiamă. Dar scriitorul de profesiune trebuie să producă, fiindcă el trăiește din câștigul muncii sale literare. O stagnare în producția lui mai are și alte urmări fatale. Critica, publicul, care urmărește „talentul“ ridicat în vaza lumii prin întâiul succes, așteaptă lucrări noi și, dacă nu i se dau, e îndată gata cu constatarea că n'a fost un talent productiv, că n'a ținut ce promitea, și noul me-

teor pe cerul literar dispăre, pe cât s'a ivit de repede, în întunerecul din care-a răsărit. Scriitorul profesionist trebuie să-și mențină deci reputația odată dobândită, care se câștigă atât de greu și se pierde atât de ușor, și aceasta adeseori n'o poate face decât sacrificând idealul artistic.

Literatura ca profesiune mai are însă și alt avantaj. Ea înstrăinează pe artist cu timpul tot mai mult de adevărata viață, care ar trebui să-i fie izvorul de inspirație. În adevăr, ea-l închide într'un cerc strâmt de preocupări exclusiv literare de succesele sau insuccesele proprii sau ale colegilor, de micile intrigă ale lumii literare. Aceasta nu e o atmosferă priincioasă adevăratei creațiuni artistice; într'ânsa se dezvoltă însă cu atât mai bine arta nervozitate, care e caracteristica scriitorului modern.

Deaceea, criticul străin, ale cărui idei le resumăm aici, e de părere că e mai bine pentru scriitor să aibă o ocupație care să-l pună în contact direct cu viața burgheză, fără de a-i reclama întreaga putere de muncă. Firește aici se nasc noi întrebări, noi probleme. Criticul german se gândește la Goethe, care a și suferit sub povara afacerilor și a trebuit să scape prin fugă, dar a știut să și profite de ele, ca să-și însușească o comoară imensă de cunoștințe și de experiențe.

Scriitorilor cari sunt siliți să lucreze și în vremuri când nu-i îndeamnă un impuls intern să creeze, criticul nostru le dă sfatul să-și pună talentul în serviciul bibliotecilor de popularizare și pentru tineret, spre a-și da concursul la înlăturarea literaturii de colportaj, apoi să facă traduceri bune sau să-și caute alte probleme literare de rezolvat. (B.)

§

Poeziile lui Cincinat Pavelescu. Despre volumul acestui trubadur modern, cum a fost caracterizat cu drept cuvânt, s'a scris în coloanele revistei noastre. Dacă revenim acum în această notiță scurtă, o facem, pentru că poeziile lui ne apar ca o ilustrare potrivită a ideilor criticului german, pe care le am resumat mai sus. Căutând volumul d-lui Pavelescu, ai, într'adevăr impresia că te afli în fața unor inspirații adevărate, necăutate, prinse așa cum le-a adus momentul și redată cu un simț fin pentru eleganța formei, caracteristic pentru acest trubadur galant. Unii s'au pronunțat și alții se vor mai pronunța asupra însemnătății literare a acestui volum. Noi aici voim numai să constatăm că ceea ce face lectura lui interesantă și atrăgătoare este faptul că aproape nicăiri nu găsim inspirații pur literare, ci adevărate clipe trăite. Acestea sunt deci poezii pe care criticii germani le înșiră printre poeziile de ocazie în sens superior, în sensul în care Goethe își caracteriză propriile sale poezii cu acest nume.

Aceasta face originalitatea poeziilor d-lui Pavelescu. Se simte îndată că „în această casă“ nu s'a așezat cineva la masă ca să înjghebeze ceva din crâmpoie ce i-au rămas în minte după ce a citit câteva volume de poezii românești și străine. Aici a scris cineva, care avea ceva de spus, și a scris numai atunci când, în răgazurile ocupațiilor lui burgheze, simțea că are

ceva de spus și a scris așa după cum îl îndeamnă individualitatea lui să scrie. Poeziile lui sunt deci expresia adevărată a acestei individualități și vor avea valoarea pe care o are ea însăși. Aceasta este, credem, cea mai însemnată recunoaștere pe care contemporanii pot s'o facă unui artist. (B.)

§

Plaga micilor anonimi. Faimosul Maximilian Harden, dela revista „Zukunft“, nu iscălește cu numele său nici un articol și nici măcar o notiță. Și totuși lumea germană aleargă să-l cetească și știe bine, cu cine are a face. Iar ca lui Harden li se întâmplă și altor scriitori, din alte țări, ca să-și popularizeze prin anonim opera lor și ideile generale. Individualitatea acestor publiciști reușește fie prin stilul lor personal, prin forța unei logice proprii, sau prin o mare cantitate de spirit original. Starea lor, de a avea, prin anonim, mijloace mai multe pentru o propagandă de idei mai libere, le dă adeseori un avantaj asupra celor iscăliți. Căci nu toți, câți se pasionează de numele lor și îl iscălesc sub fiecare constatare ditirambică, sunt totdeauna celebriți.

Vedem această constatare și în presa dela noi și în cea din țară. Atâtea nume nouă se lăfăesc la ziare și reviste prin toate colțurile, de te miri de unde se mai recrutează. Popești și Petrești noi, Isaci și Avrami noi, Burileni și Ciurileni de speță nouă, vin să brilieze cu numele lor obscur pe toată linia și afișat cu sgomot. Rolul lor nu este de a propovedui ideile proprii, ci mai mult de a mămuți pe alții, prin îndrăzneli naive sau cinice. Datoria lor este mai mult de a se atârna de pulpana unui măestru și a-i purta trena vreunui profesor sau director al său, care să-l ridice și să-l pună în pâne.

Ca să dăm la mai multe cazuri atenție, am face un exces de zel. Am dat însă peste o pildă de astfel de anonim, care iscălește când prin „Epoca“, când prin alte reviste „politice și culturale“ de Sâmbătă. În mici notițe, sau în lungi umpluturi, pune veșnic în vedere „eu“-ul său de fanfaron și de arrogant fără păreche. Și când se lasă de atacuri violente în potrița pictorilor români de astăzi și neadmiși la expoziția din Roma, se apucă de lauda anturajului guvernamental. Și când îi miroase a „țărănism“, îl prind megalomaniile și se amestecă unde nu-i ferbe oala, vorbind de „D-l Zamfirescu și Ardealul“.

Cețiți revista oficială „Săptămâna politică și culturală“ din București, care apare Sâmbăta și la care scriu profesorii Moroșanu, Burileanu, Mihaileanu și Haneș, colaboratorul dela „Românul“. Veți găsi acolo, într'un articol dela pag. 487, imediat după o cuvântare a Ministrului de culte, cele mai grosolane diatribe în potrița unui discurs al lui Goga, rostite la adunarea din Blaj. Înțelesul cuvântării literare dela Blaj a poetului se interpretează cu mistificări și i se atribuie în mod frivol niște imposibilități vizibile. Căci nu a zis d-l Goga și n'a putut să pară cuiva că ar fi zis, decât analfabetului dela „Săptămâna“, cuvintele aceste: „Literatura își are izvorul numai în sufletul țărănesc; marele poet Coșbuc e mare numai, fiindcă se ins-

piră din acest suflet țărănesc; și Duiliu Zamfirescu este atacat, pentru că opera sa nu este inspirată din acest mediu...“

Absurditățile aceste din opera unui „critic“, cu tendinți de „gudurare“ din preajma unui cerc literar oarecare, nu ne privesc. Ceeace ne-a făcut însă să relevăm cazul, este, să amintim directorilor acelei foi săptămânale, că, fiind organul lor destinat mai mult pentru scopuri didactice, n'ar trebui să se hrănească tot din izvoare intelectuale rătăcite și maniate în mistificări. Elevilor și tinerilor profesori, cari cetesc desigur din oficiu această revistă „politică-culturală“, li se face o nedreptate și li se strecoară un neadevăr când li se dau informațiuni prost selecționate și expuse cu tendință ridicolă.

⊗

Concertul tenorului I. Rădulescu la Sibiu. „Am avut parte de un lucru neașteptat Duminecă în 15 Octombrie seara. Concertul care ni se anunțase cu puține zile înainte n'a putut avea până în această seară darul să schimbe o oarecare părere care se pare a se fi prins în mintea intelectualilor din Sibiu, din pricina de altfel destul de binecuvântate. Noi suntem oameni foarte primitivi, și ne place să ajutăm pe oricare tânăr care s'ar părea că are talent în ale artei. Și de multeori poate am dat semne de naivitate cu graba noastră de a încuraja și de a înconjură cu toată dragostea tinerii artiști, mai cu seamă muzicanți, cari băteau la ușa noastră... Și e adevărat ce-ți spun... Ai observat o oarecare răceală acum cu ocazia concertului, bineînțeles înainte de a fi fost auzit cântând Rădulescu?“ ...

— Da.

— „Ei bine, pricina acestui lucru a fost că prea de multeori am fost înșelați în așteptările noastre, căci tineri cari nu erau de talent, dar cari erau niște simpli mascalzoni — cum zice italianul — au profitat prea mult și prea de multeori de bunătatea inimii noastre însetate după muzică frumoasă. A fost deci logic să primim acum, cu rezervele cu care l-am primit pe tânărul de talent, de mare talent, Rădulescu — deși la urmă ne-am convins că nu a fost din clasa celor de care-ți spuneam, ci într'adevăr o „rara avis“ printre vizitatorii noștri muzicali“.

Cam în chipul acesta mi-a vorbit, un foarte bun cunoscător într'ale muzicii, din orașul nostru, și pe care-l rugasem să ne facă cinstea unei dări de seamă cu privire la acest concert. Scuzându-se că diferite împrejurări nu-i dau răgaz să-mi împlinescă rugămintea m'a lămurit însă asupra stării de spirit într'adevăr grele pentru tânărul Rădulescu, care a avut foarte mult de muncă în concertul de Duminecă, trebuind să limpezească atmosfera care se făcuse în jurul muzicanților cari veniau, foarte des de altfel, să concerteze în orașul nostru.

A limpezit această atmosferă...?

„Da“ — e gata să răspundă, sunt sigur, oricare a auzit cântecul d-sale.

D-l Rădulescu e absolvent al conservatorului din București, de vreo doi ani, unde a fost elevul d-lui

Popovici-Bayreuth. Singur faptul numai că a avut un profesor, al cărui renume european de cântăreț de talent e cunoscut de toți, ne îndreptățește pe câțiva să credem că în fața noastră avem cel puțin un interpret muzical cu o școală serioasă.

Credința noastră s'a adevărit și totdeodată am căpătat și siguranța că în fața noastră aveam un cântăreț într'un „exemplar de lux ci nu într'o ediție stereotipă“, ca să întrebuițez o veche comparație a maestrului Caragiale.

Repertoriul foarte bogat, întocmit din bucăți românești, italiene și germane, a fost cântat într'un chip mai presus de toate laudele și — cum a spus interlocutorul meu mai presus de toate așteptările.

D-l Rădulescu este un tenor liric, vocea d-sale, deci, ușoară și mlădioasă se pretează romanțelor germane, cari în Germania astăzi își găsesc foarte rar cântăreții, așa se și explică de ce a avut un succes frumos în lucrările lui Schubert: „La mare“ și „Lauda lacrimilor“, deși cele mai multe aplauze le-a căpătat cu romanța lui Tosti „Ideale“ în care și-a pus toată puterea voci și a școlii pe care o posedă. Și tot pe atâta de bine, a susținut și aria din Tosca care cere nu numai voce dar și o cunoștință adâncă a tainelor muzicii. E de netăgăduit însă că drumul adevărat pe care trebuie să se avânte d-sa este tot acela al muzicii ușoare a romanțelor, vocea d-sale lejeră neîngăduindu-i rolurile întregi din opere. De altfel și d-sa a arătat că recunoaște lucrul acesta, dând întâietate romanțelor în repertoriul cu care s'a prezentat publicului sibiian.

D-l Rădulescu este la începutul carierei — și concertul acesta înseamnă un bun augur pentru viitorul d-sale — iar turneul pe care l-a început din Sibiu este întâiul pe care îl întreprinde. Mai târziu, când va mai veni pe la noi, nădăjduim să descoperim la d-sa nu numai progresele pe care astăzi numai le credem posibile dar și altele, pe care nu le ghicim dar care ne vor face, de sigur, cu atât mai mult o plăcere mai mare.

Trebuie oare acum, să mai pomenim de un lucru bine cunoscut tuturor?...?

D-l Rădulescu putând să-și câștige concursul d-nei Dr. Brote a arătat că e om norocos. Foarte rar, chiar și cei cari am asistat la alte concerte din alte orașe, ne-am putut afla în fața unui acompaniament atâta de desăvârșit. Pomenim aici lucrul acesta nu ca să descoperim virtuozitatea d-nei Brote, — lucru în deobște cunoscut — dar impresiunea serei acesteia frumoase, a concertului d-lui Rădulescu, nu ar fi completă fără a ne aminti de acompaniamentul excepțional pe care l-a avut. (M. S.)

⊗

Cronică școlară. 1. *Semne îngrijitoare.* Din două părți ne vin vești puțin înveselitoare. Deunăzi se putea ceti prin ziarele noastre o notiță în care se constată că numărul elevilor la liceul românesc din Brașov a scăzut. Printre cauze se înșiră și faptul că părinții își înscriu copiii tot mai mult la școlile străine, ca să învețe limbile. Același fenomen se observă, precum am

aflat, și la școala de fete a Asociației. Școlile noastre secundare nu cresc, prin urmare, ca ale Sașilor, generații întregi de copii, dându-le o educație unitară. Nu e vorbă, și numărul lor e cu mult prea mic, pe când Sașii dispun de școli secundare suficiente pentru clasa lor intelectuală. Școlile noastre au astăzi mai mult rostul de a înzestra tineretul nostru, după ce și-a uitat aproape graiul moștenit, prin școlile străine, cu neapăratele cunoștințe de limbă și cultură românească. Să inovăm publicul nostru că a devenit prea utilitarist în concepția sa de viață, încât preferă o educație amestecată unei educații unitare și naționale? Să ne plângem că îndemnul idealiste de cele mai multe ori cedează terenul rezonanțelor practice? Și una și alta ar fi zadarnice. Trebuie să luăm lucrurile așa cum sunt. În orice caz însă școlile noastre secundare trebuie să înțeleagă că ele au să aibă un rol educativ deosebit, ale cărui metode nu se potrivesc întocmai cu acele ale pedagogiei codificate, ci reclamă adeseori o pricepere și un devotament special.

2. *Falimentul cursurilor pentru analfabeți.* Aproape toate mișcările noastre culturale au un caracter puțin stăruitor. Le pornim cu multă însuflețire, spre a le lăsa peste câțiva ani să amortească. Să ne aducem aminte câtă vorbă se făcea acum vreo doi-trei ani despre necesitatea urgentă de a-i învăța pe numeroșii noștri analfabeți scrisul și cititul. Se începuseră cursuri în diferite părți, Asociația publicase un concurs cu premiu pentru cel mai bun abecedar, menit să înlesnească instrucția celor ce nu s'au putut împărtăși la timp de binefacerile școlii. Concursul, ce e drept, n'a dat rezultatele dorite; abecedarul premiat nu s'a putut tipări din cauza cheltuielilor prea mari pe care le-ar fi reclamat editarea lui. Un alt abecedar, mai norocos însă, totuși a putut, — sprijinit și din sărăcia Asociației — să vadă lumina zilei.

Ce s'a ales din toată mișcarea aceasta frumoasă, pornită cu atâta entuziasm, dar firește și cu atâta sgomot de prisos? Foc de paie! Dacă undeva, atunci de sigur aici se potrivește celebra vorbă a maestrului Caragiale: „Românului îi e greu pân' s'apucă de un lucru, că, de lăsat, se lasă foarte repede.“ (B.)

⊗

Asociațiunea și Emke. Societatea culturală unguerească Emke din Cluj, ale cărei tendințe sunt binecunoscute, întrebuițează toate mijloacele ca să cucerească teren între Români. Văzând că nu e sprijinită de Unguri, speră să-și câștige laurii nemuririi, înscriind în șirul membrilor ei comunele românești din Ardeal. Recurge chiar și la silnicia oficială ca să izbutească în visurile ei de cucerire. Suntem informați că fișpanul comitatului Solnoc-Dobâca a dat ordin tuturor consiliilor comunale de sub stăpânirea sa să înscrie primăriile ca membre la Emke, cu taxa anuală de 4 cor. Asemenea ordine desigur au dat și fișpanii celorlalte comitate românești. Comunele românești sunt datoare să refuze înscrierea ca membre la Emke și în schimb să se înscrie membre ale „Asociațiunii“, dela care, în schimbul taxei de 2 cor., primesc 10 broșuri și un

Calendar în fiecare an. Sau în cazul cel mai rău când nu se pot scăpa de presiunea oficială, să pretindă ca fiecare comună să plătească și „Asociațiunii“ taxa de 4 cor. ca și la Emke. Așa a făcut comuna Minthiul Gherlei, care la propunerea lui Grigorie Neamțu, fost învățător și cantor, s'a înscris în șirul membrilor „Asociațiunii“ cu taxa de 4 cor., când organele administrative au silit-o să intre în șirul membrilor „Kulturgylet“-ului din Cluj. Atragem atențiunea tuturor cărturarilor dela sate asupra acestei noi silnicii a culturii oficiale.

⊗

Teatrul românesc în Ardeal. Iată o întrebare ce preocupă pe mulți: vom izbuti noi să pornim aici în Ardeal o mișcare teatrală, care să însemneze ceva în dezvoltarea culturii românești, să fie demnă de numărul nostru de trei milioane? Ceeace se numește astăzi la noi mișcarea teatrală, sunt lucruri destul de modeste și nepretențioase, reprezentații de diletanți, cari aparțin mai mult domeniului petrecerilor sociale. Din când în când, la prilejuri serbătorești, se întâmplă să vie în mijlocul nostru doi-trei artiști adevărați din țară. În lunile de vară se mai abat soții Bărsan cu o mică trupă pe la noi.

Societatea noastră de teatru strânge avere și pregătește cu multă râvnă terenul pentru vremuri mai bune. În ea se concentrează deocamdată toate nădejtile noastre. Starea ei, progresul ei, lucrările ei ne arată cam ce se poate face astăzi la noi în direcția aceasta. Vizitele artiștilor de dincolo, în calea cărora se pun atâtea piedeci, sunt numai niște apariții sporadice, cari pot cel mult să dea mișcării dela noi îndemnuri și orientări nouă. O organizare și o dezvoltare a mișcării dela noi nu se poate închipui decât în cadrele Societății noastre de teatru, în care ar trebui să se unească toate silințele noastre pe acest teren, întocmai precum în Asociație ar trebui să se concentreze într'o organizație unitară năzuințele noastre literare și culturale în genere.

E interesant însă a privi odată chestiunea și din alt punct de vedere, pur teoretic. Să vedem anume ce șanse poate avea în împrejurările noastre o mișcare teatrală românească.

O mișcare teatrală în genere se desvoltă în jurul unui teatru. Nici nu se prea poate închipui fără de acesta. Ea reclamă actori, public, mai târziu se vor ivi dela sine autorii de piese originale bune. Atunci se poate spune că teatrul a început să devie un factor însemnat în viața culturală a poporului. Așa vedem că s'au petrecut lucrurile în România.

Putem noi însă aici în Ardeal să ne așteptăm la o astfel de evoluție firească a lucrurilor? Nu vorbim de împrejurări politice. Acestea le lăsăm cu totul la o parte. Dar starea noastră socială și culturală în genere ne îngăduie o dezvoltare în direcția amintită? Chiar dacă am avea mijloacele și puțința de-a ne crea un teatru ca instituție, noi nu dispunem de un centru cu o societate atât de numeroasă, încât să ne poată susține instituția. Aceste constatări nu sunt nouă. Ele au fost făcute de mult și de alții.

Prin urmare, ce ne rămâne de făcut? Să așteptăm

vremuri mai bune. De sigur, am da dovezi de oameni cu puțină maturitate și prevedere, dacă nu ne-am îngrijii de pregătirea terenului pentru urmașii noștri.

Oricât de mari ar fi aspirațiile noastre, deocamdată suntem avizați tot la vechile mijloace: reprezentații de diletanți și o bibliotecă teatrală. Se poate însă face pe calea aceasta vreun progres însemnat? Reprezentațiile de amatori nu se pot ridica decât în cazuri de tot excepționale până la nivelul artei adevărate. Deși la noi s'au văzut reprezentații de diletanți destul de reușite, totuși n'ar fi bine dac'am exagera însemnătatea lor. Diletanții sunt mai simpatici și îndeplinesc o misiune culturală mai importantă când nici nu-și propun să rivalizeze cu artiștii de profesiune. O astfel de mișcare de diletanți, cari nu vor să fie mai mult, bine organizată și pusă în serviciul unor scopuri și idei vrednice de propagat, ne închipuim că ar putea chiar să aducă foloase reale culturii noastre. Pentru aceasta ar trebui numai un repertoriu potrivit, specific. Acesta ar cădea în sarcina bibliotecii teatrale.

Iată, prin urmare, de unde credem că ar putea să se dea o direcție din ce în ce mai sigură mișcării noastre teatrale. Pe când, într-o dezvoltare liberă, teatrul ca instituție va crește cu timpul, evoluând mercur, o întreagă mișcare literară și culturală în jurul său, în starea noastră va trebui, tocmai invers, să creăm un repertoriu teatral potrivit, care să fie neconținut treaz interesul pentru teatru și să fie un viu indemn pentru amatorii noștri de teatru. Un astfel de repertoriu de piese străine bine alese și bine traduse și mai ales de piese originale cu subiecte din viața și preocupările noastre nu s'ar putea alcătui decât numai prin concursul tuturor talentelor noastre literare reale. Dacă acestea, al căror număr astăzi totuși înseamnă ceva, s'ar pune în serviciul cauzei Societății de teatru, nu ne indoim că s'ar face un pas bun înainte. (B.)

⊗

Jan van Eyck. E unul dintre pictorii cei mai de seamă ai Țărilor de jos, care s'a distins mai ales în portretistică. Despre acest pictor vom vorbi mai pe larg, altădată, când vom reproduce câteva dintre portretele lui. Altarul ce-l publicăm în numărul de față se distinge între lucrările lui mai mărunte, prin dessemnul fin al figurilor, prin colorile vii și prin minunata arhitectură. În mijloc e Maria, la stânga arhanghelul Mihail cu ctitorul, iar în dreapta Catherina. Acest altar eră destinat pentru o capelă de casă sau pentru a fi întrebuițat în călătorie. Pe anexă s'a tipărit din greșală „Aripă de altar“ în loc de „altar“.

⊗

Reviste și ziare. Primim N-rul 1 din „*Cosinzeana*“, revista din Orăștie de multă vreme anunțată, a d-lui Seb. Bornemisa. Cuprinde poezii de d-nii Victor Eftimiu, V. Stoica ș. a., o năvelă a d-lui Ciura, reprodusă din „Almanahul scriitorilor“ și diferite alte articole. Câteva ilustrații reușite o fac plăcută, iar prețu-i modest, îi va ajuta, credem, să răzbată — lucru pe care, de altfel i-l dorim și noi.

**Revista Politică și Literară* (an. IV. Nr. 2). Revista din Blaj are un articol despre serbările jubilarie ale

Asociațiunii de astăvară, care se termină cu cuvintele drepte: „Să căutăm în viitor să introducem un sistem în toate acțiunile noastre culturale, care să ne asigure o dezvoltare culturală generală, constantă și unitară“. Regretăm că în revistă nu găsim nici un articol special, în care să se aprecieze compozițiile maestrului Murășianu. Credem că Blăjenii erau datori cu acest articol. În nici o publicație din Blaj n'am cetit o dare de seamă amănunțită și competentă asupra valorii muzicale a acestui distins compozitor. — În acelaș număr d-l Dr. Cassiu Maniu stăruie să se înființeze în Blaj cursuri libere pentru istoria națională, prin cari Blajul ar dobândi o viață intelectuală intensivă. Ideea e foarte bună și realizarea ei nu e tocmai grea într'un centru românesc ca Blajul, în care sunt atâția intelectuali conștii de chemarea lor. — Traducerea lucrării lui Dr. Francisc Oppenheimer, *Statutul*, se continuă. Atragem atențiunea politicianilor noștri asupra acestei lucrări de mare valoare, care ar merita să fie publicată și în volum.

*****

Poșta redacției.

— *Manuscrisele nu se înapoiază.* —

Dr. I. Cl. Juga. Sincere felicitări c'ați ajuns să fiți cetit și admirat de M. Sa Regina Carmen Sylva. Răvnind și noi la asemenea succese de critici muzicali, ne-am cumpărat cartea: „Wie wird man musikalisch?“

„Cultura Creștină“ — Blaj. Dacă sunteți streini de invenția drăcească a telefonului, de ce nu vă feriți de ea? Ori credeți că limba telefonului vă dispensează de bunăcuviință? Dacă-i așa, întrerupem linia. Punem cruce lui: Halo. Adio!

C. C. „Sunteți abia de 17 ani“ așa spuneți. „Și ați vrea să vă îndreptați tot avântul ce vi-l dă vârsta cătră un fel de activitate care să poată fi de folos și d-voastră și altora.“ Sunteți un om fericit! Rămâne acum să fiți un poet de talent. Și, din ceace ni-ați trimis, se vede că nu puteți fi lipsit de lucrul acesta scump; iar pentru că ne cereți un sfat prietenesc, vi-l dăm cu toată dragostea: Scrieți, și mai cu seamă cețiți, scrieți, dar nu așa cum se scrie de majoritatea celor ce scriu, ceace s'a mai spus de cătră unul mai mare. . . Spuneți ceace simțiți dar nu ceace vă aduceți aminte.

*****

Bibliografie.

Ioan Gorun, *Știi românește?* Câteva observări asupra limbii cum se scrie în vremea de față. București, 1911. Prețul: 1 leu 50 bani.

Dr. Ecaterina Arbore, *Femeia în luptă spre emancipare.* Biblioteca „România muncitoare“. Prețul: 15 bani.

Dr. I. Vanden Brink, *Religia și Socialismul*, Biblioteca „România muncitoare“. Prețul: 20 bani.

Plan de învățământ și îndreptar metodic pentru școalele populare confessionale greco-orientale române. Sibiu, 1911. Prețul: 3 Cor.